

ص ۱ :

(نيسان ۱۹۱۷)

س ۱ :

دار الفنون اجتماعيات دار المساعبي شرياندره

اجتماعيات مجموعه سى

مدیر :

نجم الدين صادق

دار الفنون اجتماعيات مدرس معاونى

مندرجات :

نظري قسم

مقدمه * * *
اجتماعيات و فكريات ضيا كوك آلب
اجتماعياتده احصائى اصول احمد امين
اجتماعيات نه در نجم الدين صادق

عملى قسم

ملى اجتماعيات : اصول ضيا كوك آلب
فجورك نهى و منشأ لرى اميل دورقاي

استانبول — مطبعة عامره

۱۳۳۳

اجتماعیات نہ در؟

اجتماعیات هنوز یکی تشکل ایتمش و فلسفی دورنندن یکی چیقمش بر علم اولدینی ایچون بعض متفکرلر بویله بر علمک موجودیتنی بیلہ انکار ایدیورلر . یکی بر علم موجود اولہ بیلیمک ایچون ، او علمک کندیسنه مخصوص بر تدقیق ساحه سی اولمی در . ایشته بعضلری اجتماعاتک بویله خصوصی بر موضوعی اولدینی قبول ایتیمورلر . ثانیاً ، بر علم موجود اولہ بیلیمک ایچون ، بو علمک تدقیق ایتدیکی حادثه لر آراسنده دوغریدن دوغری به بر مناسبت موجود اولمی و بو حادثه لرك ، یکدیگری - دیگر نوعدن حادثه لرك مداخله سنه لزوم قالمه دن - ایضاح ایده بیلیمسی لازمدر .

اجتماعیات ، اجتماعی حادثه لرله بو حادثه لرله حاکم اولان قانونلری تدقیق ایدن علم در . اجتماعیاتخیلره کوره ، بویله بر علمک خصوصی بر موضوعی اولمقله برابر ، اجتماعی حادثه لرده ، دیگر طبیعت حادثه لری کی طبیعت داخلنده در ، یعنی بر انتظام و معینیتہ تابعدر و بناءً علیه قابل فهم در .

دیمک اولویورکه اجتماعاتک نه اولدینی آرامه دن اول ، اجتماعی حادثه لر موجود اولوب اولمادیغنی و بو حادثه لرك معین و ضروری قانونلره تابع بولنوب بولونمادیغنی تدقیق ایتیمک لازمدر .

اجتماعی صفی آلتنده طویلانه بیلہ جک و بوصفی صرف کندیلرینه انحصار ایتدیره بیلہ جک بر طاقم حادثه لر وارمیدر ؟

چونکه جمعیت داخلنده حصوله کلن بوتون حادثه لرله اجتماعی نامنی ویررسه ک اجتماعاتک خاص بر موضوعی قالماز . بر جمعیت انسانلردن مرکبدر . اوجمیت داخلنده کی انسانلر دوغاره ، بویور ، اولور ؛ بو حادثه لری حیاتیات علمی تدقیق ایده در . انسانلر پیر ، ایچر ، اوپور الخ ، بونلری ده فیزیولوژی تدقیق ایده در . جمعیتک مرکب بولوندینی فردلردن هربری دوشونور ، محاکمه ایدر ، لذت و آلم دویار الخ که بوتونوع حادثه لری ده روحیات تدقیق ایدیور . کورولویورکه بر جمعیت داخلنده جریان ایدن حادثه لر حیاتیات ، فیزیولوژی ، روحیات الخ کی بر طاقم علملرك موضوعنی تشکیل ایدیور . بونلره اجتماعی

نامنی و یرمک دوعری اولاماز . او حالده اجتماعیاتک تدقیق ایدہ جکی اجتماعی حادثہ لر
هانکیلری در ؟ بویله آیری برنوع حادثہ لرك موجودیتی برچوقلری طرفدن انکار اولئیور .
بونلر آراسنده اک مهمی، اجتماعیاخیلردن (غابریل تارد) در . (تارد) ه کوره اجتماعی
دیدیکمز حادثہ لر، روحیاتک تدقیق ایتدیکی حادثہ لردن باشقه برشی دکلدرد ؛ فردلرده کی
بعض فکرلر ویا حسلر تقلید واسطه سیله انتشار ایدیور ، اطرافه داغیلیور . بناء علیه
بو حادثہ لرك خصوصی برصفتی یوقدر . چونکه روحی بر حادثہ برچوق فردلرده تکرر
ایتمکله ماهیتنی ده کیشدیرمز ؛ کورولولیورکه اکر (تارد) ک فکری دوعری وایسه اجتماعیات ،
فردی روحیاتدن باشقه برشی دکلدرد اجتماعیاتک کندیسنه مخصوص ، آیری بر موضوعی
یوقدر . اجتماعی حادثہ لری روحی ، حیاتی الخ حادثہ لر ارجاع ایدن بوتون نظریه لردن
چیقان نتیجه بودر . دیمک اولویورکه اول امرده بو حادثہ لری آیرمق وروحی ، حیاتی
الخ حادثہ لردن تفریق وتمیز ایتک لازمدر .

اولاً معلوم اولان برشی وارسه ، اوده برطاقم جمعیتلرك ، یعنی انسانلردن متشکل
کومه لرك موجودیتی در . بوانسان کومه لردن بعضیلری دواملی در (ملت لركی) ؛ بعضیلری
موقت در (جمهورلر ، مجلسلر الخ) ؛ بعض جمعیتلر کشفدر (بویوک جماعتلر) ؛ بعضیلری
غایت کوچوک در (زوج ایله زوجهدن مرکب عائله کبی) . فقط بو ویا عشیرت ، قبیله ،
اجتماعی صنفلر ، مسلکی زمره لر الخ کبی سائر جمعیتلرك مشترک برصفتی وارددر : بونلر
فردی شعورلرك بر آرایه کله سندن حصوله کلیر . برچوق فردلرك یان یانه بر آراده بولونمسی
- حیوان کومه لری کبی - بر جمعیت حصوله کتیره مز . بوفردلرده کی شعورلرك یکدیکیلرله
مناسبتہ کیریشمسی ، لسان ، طورلر الخ کبی واسطه لرله یکدیکری اوزرنده عمل وعکس -
المملده بولونمسی لازمدر . ایشته بر جمعیت ، بوتأثیر وعکس تأثیرلردن آکلاشیلیر .
هرهانکی بر جمعیته منسوب انسانلرك - یوقاریده سویله دیکمز کبی - فردی حیاتلری وار ؛
بونلرك عضوی ، روحی ، حیاتی وظیفه لری وار . بو وظیفه ویا فعللر فردلرده ، هرهانکی
جمعیته منسوب اولورلرله اولسونلر ، هپ بردر ، ده کیشمز . اکر تک باشنه یاشایان بر
انسان تصور ایتسه ک ، اونکده عضوی ، روحی ، حیاتی وظائفی جمعیتده کی فردلرك
عینی در . فقط عجیبا بوزمره یی تشکیل ایدن فردلر آراسنده بعض حادثہ لر یوقیدرکه ،
فردلردن هر برینک صفت وماهیتنی دکل فقط صرف منسوب اولدینی زمره نک ماهیتنی

کو سترسین؟ عجبا صرف بر جمعیت موجود اولدینی ایچون حصوله کلن و جمعیت داغیلدینی زمان اورتادن قالقان بر طاقم حادثه لر موجود دکیلدیر؟ اگر موجود ایسه، بر جمعیتی تشکیل ایدن انسانلرک فردی حیاتلرندن ماعدا واوندن بوسبوتون آیری اوله رق برده منسوب اولدقلری او جمعیتک اجتماعی بر حیاتی و او حیاتک کندیسنه خاص تجلیاتی وار، دیمکدر.

بر جمعیتی تشکیل ایدن فردلردن هر برینک، صرف او جمعیت منسوب اولدقلرندن دولایی بر طاقم حقوق و وظیفه لر و اردر. بر جمعیت منسوب اولان فرد عینی زمانده بر عائله یه، بر صنف اجتماعی یه، مسلکی بر زمهریه، خصوصی بر جمعیت الخ. منسوبدر. بو کوچوک زمهره لرندن هر برینه منسوبیت، فردہ معین بر طاقم دوشونوشلر، تحسسلر، فعللر تحمیل ایدر. بو طرز تفکر، طرز تحسس و طرز حرکتلر، فردی تفکر، تحسس و حرکتلردن بوسبوتون باشقه در. هر فرد؛ پدر، زوج، برادر، اہالی، عسکر الخ. صفتیلہ فرد اوله رق قالدینی زمانکندن باشقه، و منسوب اولدینی جمعیت و زمهره نک حقوق و عادتلری ایله تعیین ایدلمش بر طرز تفکر، طرز تحسس و طرز عملہ تابع در. مع مافیہ، فرد بو طرز لرہ تابع اولسون اولماسین، اونلرینه موجوددر. بر آدم عائلہ حقوقہ رعایت ایتسه، ینہ او حقوق باقی در. او فردک فعلنہ معلق دکلدر؛ شیشی، فرددن خارجدر. چونکہ هر فرد دوغدینی زمان او حقوق، عادتلری برلکده کتیرمز، صوکرہ دن تربیہ ایله آلیر. بونلرک او جمعیتہ کندندن اول موجود اولسی، کندنی افعالندن خارج، مستقل اوله رق موجود اولدقلرینہ بر دیلدر.

هر حالہ، کورولورکہ جمهور ویا جمعیت حالندہ اولسون، زمهره نک کندینہ خاص برماہیتی و اردر؛ بوزمہ، کندیسنه منسوب اولان فردلرک طرز تفکر، طرز تحسس و طرز عمللرینی تعیین ایدر و اگر بو فردلر، باشقه انسان زمهره لرندہ یاشامش اولسه یدیله باشقه درلو تفکر ایدرلر، باشقه درلو حس ایدرلر، باشقه درلو حرکت ایدرلردی. دیمک اولوپورکہ هر زمهره نک کندینہ مخصوص تمایللری، اعتیادلری، اعتقادلری الخ و اردر. دیمک اولیورکہ تک بر فردک فکرلری، اعمالی ایله معشری تظاہرلر آراسندہ بر اوچوروم و اردر. بومعشری تظاہرلرک خصوصی برماہیتی، نوعنہ منحصر قوتلری اولدینی قبول ایتک ضروری در.

(۱) جمعیت حیاتنک بعض تظاہراتی آلام. مثلا اقتصادی حیات. بوساحدہ کوریورزک

برجوق عادات، قاعدہ لر الخ وار: امتعہ نك استحصالی، تقسیم اعمال، بین الملل مبادلہ، سرمایہ لرك اشتراکی، نقد، اعتبار، فائض الخ الخ. الك عادی برتجارك ویا برعملہ نك ایشہ کیریشہ بیلیمی ایچون نہ قدر چوق شیلر بیلیمی، نہ قدر متنوع اعتیادلرہ صاحب اولمی لازم کلہ جکی دوشونولسون. ہر حالہ تجارك، تجارت ایتك ایچون و عملہ نك، حیاتی قازانق ایچون صرف ایتدکلری فعالیتلرك شکلرینی کندیلری بولوب ایجاد ایتہ دیلر: هیچ برتجار نہ استحصالی، نہ تقسیم اعمالی، نہ نقد و نہدہ اعتبار الخ اصولرینی کندیمی بولماز. اولسہ اولسہ کندیلرینہ ضروری اولان غدالری تدارك، طبیعتہ قارشى نفسی محافظہ خصوصندہ عمومی برتمایل و نہایت تشبث، قازانچ خصوصندہ عمومی، مبہم برذوق ایلہ دنیاہ کلہ بیلیرلر. چالیشق ارزوسی، تصرف حسی، لوکس محبتی الخ. کبی الك فطری کورونن حسیات بیلہ اجتماعی حرثك نتیجہ سی در؛ چونکہ بوکبی شیلر برجوق جمعیتلرہ اولمادینی کبی ہر جمعیتدہ و ہر جمعیتك مختلف صنف و طبقہ لرندہ دہ کیشیور. او حالہ ہر تجار ویا برعملہ فطری، فردی اولان تمایللریلہ اکتفا ایتسہ لر، غایت سادہ فعالیتلرہ بولورلردی، حالوکہ ایفایہ مجبور اولدکلری شیلر غایت قاریشیق، غایت مرکبدر. بو فعالیتلرك اجتماعی، خارج از فرد اولدیغنی اثبات ایدن، یالکز قاریشیق، معضل اولملری دکل، بو طرز فعالیتلرك کندیلرینی ہر فردہ جبراً قبول ایتدیرمہ لری، تحکم ایتملری در. هیچ برکیسہ بوکونکی سکہ اصولنی قبولدن، او جمعیتك رسمی نقودینی طانیقندن امتناع ایدہ مز. کندینہ کورہ بر اعتبار، فائض الخ اصولی قبول ایتك ایستیان، استحصاللرندہ اسکی اعمال طرز لرینی تقلیدہ میل کوسترن برتجار ویا مستحصل افلاسہ محکومدر.

اجتماعی حادثہ لرہ الك بارز بر مثال دہ لسان در. برجوق دنیاہ کلدیکی زمان تربیہ، تحصیل ایلہ، کندندن عصر لرجہ اول تأسس ایتش بر لسانی اوکرہ نمکہ مجبوردر. هیچ برجوق دوغارکن کندیسیلہ برابر بردہ فردی لسان کتیرمز؛ منسوب اولدینی جمعیتك لسانی اوکرہ نمکہ مجبور اولور. کندی کندینہ بر لسان ایجاد ایتك ایستیان بر فرد، یا اساساً موجود لسانلردن برینی قبول ایدر ویا ابدی برانفراہہ محکوم اولور. عنعنوی قاعدہ لرہ، عادتلرہ رعایت ایتیانلر؛ عامہ نك شدتلی اعتراضلرینہ اوغرارلر. چونکہ بر لسان یالکز کلہ لردن مرکب بر منظومہ دکلدر. ہر لسانك، فکرلری ادراک، تحلیل، تنظیم خصوصندہ کندینہ مخصوص بر طرزی وارددر. فرد؛ منسوب اولدینی زمرہ نك لسانی قبول ایتکملہ، او زمرہ نك خصوصی بر طرز تصویرینی دہ قبول ایتش اولویور.

عائلہ خصوصاً ؛ فردک بعض تمایلاتک ، حسیاتک بر عائلی تشکیله و احداثه کافی کله چکی ظن اولونیور وعائله ، فردک تناسل خصوصاً کی عضوی تمایلاترینک ، جنسی قصقانجلیق و یا شفقت پدرانه و مادرانه نک ، قادی و ارکک آراسنده کی رابطه حسلیرینک بر نتیجه سی عد اولونیور . حالوکه تاریخ بزه عائله و ازدواج انمودجلرینک نه قدر چوق نه قدر قاریشیق اولدیغنی کوستریور . اویله اولسهیدی ، عائله و ازدواج هر یرده عینی شکله جاری اولوردی . حالوکه بو ، هر جمعیه کوره دکیشیور . ثانیاً صرف فردی حسیات عائله تشکیله کافی کلهیدی ، حقوقی رابطه لر ، مجبوریتلر تأسیسه حاجت قالمزدی . حالوکه ازدواج غایت مغلق و قطعی قاعده لره و حقوقی تأدیب و تعمیرلره تابعدر . کورلیورکه فردلرک حسلی ، دوشونجه لری و فعللری نک بو مختلف شکلری کندیلمدن اول اساساً موجود اولدیغنی کبی ، کندیلمدن سوکرده باقی در . هر فرد انسان اولدیغنی بیور ، ایچیور ، دونیور ؛ فقط دیگر انسانلره برلکده ، عینی طرزده دوشونمکه ، حس ایتمکه ایشله مکه مجبور اولونجه تاریخک هر دوره سنده فعالیتلرینک معین شکلی بوسوتون باشقه سیلره تابعدر ، و بوسیلر هر جمعیه کوره دکیشیر : بو معین فعالیتلر ، معشری اعتیادلرک هیئت عمومی سی در .

فردلری ، مختلف جمعیتلرده و مختلف دوره لره ، فلان و یا فلان درلو معین فعالیتلر اجبار ایدن بو اعتیادلر ایکی درلو اوله بیلیر : بر قسمی غایت مهم اولدیغنی ایچون تفکره ، تأمله محتاجدر ؛ بونلر مشعور بر حال آلدقن سوکره یازیلی و یا شفاهی دستورلر صورتنده تثبیت اولنور . و بو دستورلر او زمره نک نه کبی فعالیتلری اعتیاد ایدیندیکنی و اعضاسندن هر برینک فصل حرکت ایتمسنی ارزو ایتدیکنی قطعی بر صورتده بیلدیرر . آمری اولان بو دستورلر ، حقوق ، قانون ، ضروب امثال ، اخلاق قاعده لر الخ دیدیکمز شیلدر . دیگر قسم اعتیادلر ، زمره ایچنده منتشر فقط مبهم ، شعورسز قالیر : عادتلر ، عرفلر ، عوام اعتقادلری الخ کبی که تام بر صورتده نه دن عبارت اولدقلری معلوم اولیلان و مجبوریت اولقسزین اتباع ایدیلن شیلدر . فقط هر ایکی قسمده ده ، حادثه نک ماهیتی بردر . بونلرک هر ایکسی ده تفکر و یا عمل طرزلری درکه بونلری عننه احداث و تأسیس ایدر و جمعیت ، فردلری بونلره اتباعه مجبور ایدر .

اجتماعیات ، ایشه بو معشری اعتیادلری و بو اعتیادلرک بلا توقف کچیردیکی تبدلاتی

تدقيق ايدەر . كوروليوركه ، اجتماعى دنيلن بو حادئهلر حيات علمنك تدقيق ايتديكى حادئهلردن آيريدر ، چونكه تصورلر و فعللردن مر كيدر . بو تصورلر و فعللر روحيات كده ساحه تدقيقى خار جندمه در ؛ چونكه فردى شعوردن دوغمه شيلر دكلدر . هر فرد بو تصورلر و فعللر خار جندمه بولويور و قبوله مجبور اوليور . و فرد بونلره اتباع ايتسين ايتمه سين ، بونلر ينه شئي اوله رقى موجوددر . طبيعى بو حادئهلر ينه فردلرده تجلى ايدر ، بو تصورلر ، فعللر ينه فردى شعورده موجوددر . فقط فردده موجود اولمى بونلرك منشألرينك فردى اولوب اجتماعى اولمادىغى اثبات ايتمز ؛ (نارذك ديديكى كې بونلر بر فردده وجود بولوب ديكرلرينه سرايت ايتيور ، بلكه بوتون زمريده موجود اولديغى ايچون اورادن كنديسى فردلره قبول ايتديرييور . دور قايمك ديديكى كې « جزئ لده موجود اولديغى ايچون كلده دكل فقط كلده موجود اولديغى ايچون جزئ لده موجوددر » . بر جمهورده ، بر مجلسده حادث اولان فكرلر ، بعضى فعللر برويا بر قاچ فرد طرفندن اورتايله آتيلوب و ديكرلر طرفندن قبول ايديليور دنياه مز . بر مجلسده ويا جمهورده ، صرف زمريه اولديغى ايچون حصوله كلن ، خصوصى بر حالت روحيه او زمريه تشكيل ايدن فردلردن هر برينه كنديسى قبول ايتديرييور و بو روحى حال طبيعى فردلرك هر برنده تجلى ايديور . بر مجلسى ، بر جمهورى سوروكليان بر فرد دكلدر « اوراده هر فرد هر كس طرفندن سوروكلييور » . ديمك اولويوركه اجتماعى حادئهلر ديكرنوع حادئهلردن تفريق ايچون بر طاقم ميترصفنلر بوله بيليرز . بونلردن برنجيسى كوردك كه ، اجتماعى حادئهلرك مجبوريته در . بوتون حقوق ، اخلاق ، دين قاعدهلر ياهر فردك روخته محكوكدر ويا قانونى دستورلره تثبيت و بيان ايدلمشدر . هر فرد بونلره يا كنديلكندن ويا بالمجبوريه اطاعت ايدر ؛ اكثر فردلر بو قاعدهلره اطاعت ايدرلر ؛ اطاعت ايتمانلر بيله بر قاعده يي آياقلىر آلتنه آلدقلىرى بيليرلر ؛ فقط اطاعت ايدلسين ايدلمه سين ، جمعيت بونلرك مجبوريته دائما خاطر لاتير : حقوقه ، اخلاقه الخ ... رعایت ايتمانلر تجزيه ايدەر . بر جمعيتك دين ، حقوق ، اخلاق الخ قاعدهلرينه يعنى طرز تفكر و طرز عملنه مخالفت ايدنلر ، معشرى وجدانك اعتراضه اوغرارلر : بو اعتراض عكس العمل اعدام ، حبس ، تضمين كې مادى و معين اولديغى كې نفرت عموميه ، استهزا ، غرابت الخ كې خفيف و معنوى ده اوله بيلير . فقط هر حالده حادئهلر هپ بر در . هر فرد بو قاعدهلره رعایت ايتديكى زمان بونلرك تضيق ، جبرى قوتى حس ايتمز . فقط اك اوافق مخالفت بو قوتى در حال تأييد ايدەر .

ابتدائی جمعیتوں میں حقوق، اخلاق، الخ کی بوتون اجتماعی نظائر آری آری موجود دکلدر۔ اونلر دہ انسانلرہ مخصوص ہیچ بر فعالیت یوق کی در۔ ہر شی دینی بر ماہیتی حائر؛ بناء علیہ مجبوری در۔ فقط مترقی، متمدن جمعیتوں میں، جزا، تأدیب ہر خصوصہ معین دکلدر۔ اقتصادی، حقوقی، حتی دینی فعلوں میں بیلہ فرد اکثریا مستقل کورونیور۔ اجتماعی تضییق موجودیتی معین بر صورتہ کورونیور۔ بناء علیہ اجتماعی حادثہ لری تمیز ایچون مجبوری صفتن باشقہ بر صفت دہا آراہق لازمدر۔ اودہ بو اجتماعی اعتیادلرک فردن اول مؤسس، موجود بولونمی و فردہ خارجدن تربیہ واسطہ سیلہ کلیں در۔ ہر بطن، دین، حقوق، اخلاق، اقتصاد قاعدہ لری کنندن اون کلن بطندن کرک خصوصی و کرک عمومی تربیہ واسطہ سیلہ آلیر۔ اجتماعی حادثہ لرک، اعتیادلرک واسطہ انتقالی تربیہ در۔ بو صورتہ، خصوصی ایکی میز صفتی حائر اولان بو حادثہ لرہ آری بر اسم ویرمک لازمدر۔ بونلرہ اک مناسب اسم مؤسسہ در۔ مؤسسہ بر جمعیت داخلندہ موجود و ہر فردک دوغدینی زمان اطرافندہ بولدینی و آز چوق جبراً قبول ابتدکی مؤسس بر طاقم فعللرک و یافکرلرک ہیئت عمومیہ سی در۔ مؤسسہ اکثریا ظن ایدلدیکی کی مطلقاً متبلر بر طاقم ترتیبات اجتماعیہ دن عبارت دکلدر۔ بر جمعیتک عادتلری، مودالری باطل فکرلری، اعتقادلری، سیاسی تشکیلاتی، حقوقی، اخلاقی، لسانی ... ہپ او جمعیتک مؤسسہ لری در۔ یوتون بو حادثہ لرک ماہیتی بر در؛ یالکز آرالرنده درجہ فرقی واردر۔ حیاتیات عالندہ عضوی وظیفہ نہ ایسہ، اجتماعیات عالندہ مؤسسہ اودر۔ حیاتیات علمی فصل حیاتی و ظائفی تدقیق ایدیورسہ جمعیت علمی اولان اجتماعیات دہ بو مؤسسہ لری تدقیق ایدہر۔

اجتماعیات مدرس معاونی

نجم الدین صادق